

цілеспрямовано орієнтуватися в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі, застосовувати знання, набуті на курсах української літератури, застосовувати набуті вміння в житті.

Мистецький контекст допомагає інтегрувати всі інші аспекти в єдиний простір творчості, людей і культурних досягнень. Твори мистецтва будь-якої історичної епохи є надбанням того суспільства і культури, в яких вони були створені. Читачі розуміють прочитане з життєвого досвіду. У підлітковому віці учні мають пізнавати твори мистецтва через міжпредметні зв'язки з історією, образотворчим мистецтвом, музикою та іншими явищами культури.

Викладання літератури є специфічною галуззю творчої педагогічної діяльності, яка спонукає вчителя до нестандартного художньо-педагогічного мислення. Учитель повинен розуміти і усвідомлювати ту роль, яку він відіграє в житті нашої країни і в житті своїх учнів, систематизувати все, чого він навчився і відкрив у своїй щоденній наполегливій праці, і зробити крок до опанування таких прийомів навчання, які допоможуть зробити процес навчання цікавим і різноманітним, ефективним і демократичним, а найголовніше – розвинути читацьку діяльність у учня, що буде однією з найголовніших навичок у житті.

Список використаної літератури

1. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 256 с.

Наталія Росіл,

науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Ніна Свистун,

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

СИСТЕМА ЖІНОЧИХ НАЙМЕНУВАНЬ У ЗБІРЦІ

М. МАТІОС «НАЦІЯ»

Жоден художній твір не обходиться без власних назв, що меншою чи більшою мірою представлені в ньому. Функціонування власних назв у тексті має свою специфіку. Власні назви повинні бути стилістично правильними і точними, відповідати духу, ідеї, меті твору, мають передавати характерний колорит, а іноді – і певний спеціальний сенс, особливе значення, в якому виражена авторська ідея. Вдало підібране ім'я стає додатковим засобом характеристики персонажа, посилює емоційне враження від усього твору [4, 66].

Особливості вживання онімів у тексті художнього твору і за його межами вивчає літературна ономастика. Цей напрям виник на межі ономастики та стилістики, поетики і лінгвістики тексту. Методологію підходу використовують для дослідження функціонування реальних і вигаданих власних імен в аспектах їхньої індивідуальної трансформації, а також для аналізу поетонімних доробків певних авторів або окремих творів [2, 31].

Дослідження ономастикону художнього тексту дозволяє визначити ту роль, яку відіграють ономастичні одиниці у відображенні індивідуально-авторської картини світу. Розгортання тексту спирається на ключові слова, роль яких часто виконують оніми. Літературний онім – це один із кодів художнього твору, який уведений «в складні процеси опредметнення і розпредметнення змісту». Саме тому, будучи важливим компонентом твору, він може і повинен досліджуватися, як елемент дискурсу, в рамках якого функціонує текст [5, 19].

Метою нашої статті є дослідження системи жіночих найменувань у збірці М. Матіос «Нація».

Варто зазначити, що письменниця відтворює ономастичну картину того часу й простору, який вона описує, використовуючи реальний іменник конкретного періоду й місцевості. У збірці новел нами було віднайдено й проаналізовано двадцять дев'ять жіночих особових імен та їхніх варіантів:

- Василина (3 уживання); Василинка (28); Васюта (1); Васютка (1);

- Калина (23);
- Катерина (28); Катеринка (3);
- Одокія (4); Одокійка (2), Дуся (8);
- Оксана (20); Оксена (2);
- Варвара (2), Варварка (12);
- Софія (11), Софійка (1);
- Параска (4); Парасочка (2);
- Анна (18); Анничка (2);
- Марія (31); Маруська (7); Марічка (4);
- Павлінка (14);
- Юстина (20);
- Олюня (1); Олечка (1);
- Петруня (1);
- Гафія (2);
- Таня (16).

На сучасному етапі розвитку українського суспільства деякі імена належать до маловживаних (*Анничка, Павлінка, Михайлина, Мидора, Дуся, Гафія, Юр'яна, Калина, Параска, Фрозина*).

Поміж жіночих загальноновживаних імен переважає *Марія* в різноманітних варіантах: «*Її товаришка Марічка – дружина готового «Остапа» також думала бути до останнього*» [3, 103]; «*Марея погодилася...*» [3, 82]; «*Якщо Іванова Маріка вдосвіта відкриває браму дня – ніхто не вмер*» [3, 173]; «*А Маруська тепер сама в кухні надворі доживає*» [3, 196]. Та незважаючи на варіативність, майже незмінним залишається образ номінованого персонажа – символ українського материнства, жінки-родоначальниці, Божої Матері.

Антропонім *Варварка* має лише одну зменшено-пестливу форму. Героїню авторка та безпосередньо персонажі новели називають саме зменшеним іменем, що свідчить про взаємолюбов у родині й прихильне ставлення письменниці.

Антропонім *Юстина* скрізь фіксуємо лише в одній формі. Така номінація пов'язана зі статусом героїні. У такий спосіб до неї звертаються сусіди та знайомі. А осіб, які могли б називати її по-іншому (діти, чоловік, батьки), немає. Звертаємо увагу й на те, що авторка називає героїню не *Устиною* (це більш поширений варіант), а *Юстиною*. Це пом'якшує номінацію, адже і бабуся була м'якою характером, співчутливою й готовою прийти на допомогу в будь-якій ситуації.

У збірці натрапляємо на особове ім'я *Таня*, яке не має в тексті варіантів, його не супроводжують зменшено-пестливі апелятивні назви, що були б доречними, оскільки йдеться про маленьку дівчинку. Частотність антропоніма порівняно невисока – 16 разів. Роль цього персонажа у творі досить важлива, оскільки саме *Таня* стала причиною проблем у родині. Нами зафіксована лише одна форма – *Таня*. Напруга у сім'ї залишає дитину без ласки, любові, уваги, що відповідно позначається на номінації, тобто на відсутності зменшено-пестливих форм [1].

Зовсім іншу позицію займає сестра Тані *Олюня*. Вона є другорядною героїнею за сюжетом, проте не з ономастичною поглядом. Дівчинка була улюбленицею у сім'ї, що не могло не позначитись на її найменуванні. Зокрема, у тексті зафіксовано варіант імені та зменшено-пестливе називання: *«П'ятирічна Олечка, його голуб'ятко і пестунка Олюня, притиснула плюшевого котика й усміхалася своєму пізньому, якомусь радісному сну»* [3, 203]. Отже, авторка використовує варіанти імені – *Олечка*, *Олюня*. Однак письменниця не вживає повного, вихідного оніма *Ольга*. Таке називання зумовлене віком героїні, її становищем у родині, а також ставленням М. Матіос та інших персонажів до неї. Трапляються варіанти називання *Олечка* й *Олюня*. Завдяки цьому М. Матіос протиставляє двох дівчаток, що потрапили у нерівні умови в сім'ї [1].

М. Матіос майстерно послуговується номінативною, експресивною та культурологічною функцією андронімів, утворених і від прізвищ, і від чоловічих імен. Такі форми утворюються за допомогою таких суфіксів: *-их*, -

ин, -овк, -ик, -ка. Андроніми, утворені словотворчими морфемами -их –учк, -ка, притаманні здебільшого жінкам старшого покоління і мають експресивне забарвлення, виражають погордливе ставлення до адресата: *Данилиха, Данилючка, Дмитрючка, Юрчачка, Шулямчучка, Паленючка, Онуфрійчучка, Білейчучка, Варварчучка*. Імена ж із позитивним емоційним забарвленням називають переважно молодих жінок та дітей. Вони використовуються під час спілкування персонажів. У такий спосіб авторка вказує на лагідно-пестливе ставлення персонажів один до одного. У збірці це такі імена: *Настуня, Доця, Юрчик, Тонця, Софійка, Олюня, Варварка, Васютка, Петруня* та ін.

Отже, у своїй збірці «Нація» Марія Матіос уживає як офіційні, так і розмовні варіанти жіночих імен, що вказують на статус персонажа. Певним чином характеризують персонажа і словотвірні варіанти імен, зокрема зменшено-пестливі варіанти. Вони виконують важливу зображально-виражальну роль, виявляють ставлення автора та інших героїв до персонажа. Загалом завдяки реальному ономастикону письменниця досягла правдивості, достовірності описуваних подій у збірці. Подібні дослідження є цінними, тому різні проблеми літературної ономастики можуть бути в перспективі подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Аналіз антропонімів у творчості Марії Матіос. URL: <https://ukrreferat.com>.
2. Доценко М. В. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози: дис...канд. філол. наук.: 10.02.01. Вінниця, 2018. 199 с.
3. Матіос М. Нація. Проза. Львів: Кальварія, 2002. 216 с.
4. Стовбур Л. М. Стилевжиток чоловічих антропонімів у книзі М. Матіос «Нація». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 42. Т. 1. С. 66–70.

5. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: Монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.

Соломія Савич,

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор Наталія Грицак,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5-6 КЛАСАХ

Дослідження теми етнокультурологічного аналізу у шкільній літературній освіті займає важливе місце під час вивчення української літератури у 5–6 класах, оскільки згідно з компетентнісною парадигмою НУШ, саме урок літератури реалізує одну з базових компетентностей – етнокультурологічну. Її формування, в умовах сьогодення, є першочерговою необхідністю, адже мета цього знання полягає, насамперед, у тому, щоб ознайомити учнів з їхньою національною культурою, сформувати їх як національно-свідомих та культурно обізнаних особистостей. Іншими словами етнокультурологічний аспект вивчення художнього твору, особливо на уроках української літератури, наголошує на тому, що рідна література передусім зобов'язана виховати патріота, який розуміє цінність власної культури, знає й плекає її традиції та звичаї, національні цінності. У такий спосіб, вона втілює основну частину етнокультурної освіти учня, ознайомлюючи його з історією свого народу, особливостями культури, національним звичаями, традиціями, фольклором за допомогою художнього твору, в якому вони згадані.

Зважаючи на все вищесказане, можемо окреслити головне практичне завдання досліджуваної проблеми – це виховання справжнього патріота своєї держави, а також людини толерантної до представників інших культур, віросповідань та національностей, з огляду на контекст багатокультурного